

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Dos jidiše folk in tzifern

Leštinski, Jankev

Berlin, 1922

דנאלאה ןיא ןדיא יד. 14 לטיפאק.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8340

די אידן אין האלאנד.

Olanda

ווען די האלענדישע אידן זיינען פאראן א סך מער ידיעות אין אלע פרטים — און ידיעות, וואס פארדינען גרויסן צוטרוי —, ווי ווען די אידן אין ענגלאנד, וואו ביי די פאלקס-ציילונגען ווערן גיט אנגעוויזן גיט דער נאציאנאלער, גיט דער רעליגיעזער מאמענט.

מאבעלע XLVIII

דער וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג אין האלאנד.

Anterea
5

1829=100	פראצענט אידן לגבי דער גאנצער באפעלקערונג	אבסאלוטע צאל אידן	יאר
100	1,77	46 408	1829
126	1,94	58 626	1849
147	1,89	68 003	1869
209	2,15	97 324	1889
224	2,03	103 988	1899
229	1,82	106 409	1909

80 ani

פאר אכטציג יאר האט זיך די אידישע באפעלקערונג פון האלאנד אביסל מער ווי פארדאפלט. פון יעדע הונדערט נפשות אין 1829-טן יאר איז געווארן ביז 1909-טן — 229, א צוואקס זעהר א שוואכער. דער צוואקס ביי די האלענדישע אידן איז געווען דער שטארקסטער פון 1869 ביז 1889 — דעמאלט, ווען די שטארפליכקייט איז ביי די האלענדישע אידן שוין געהאט גענוג געפאלן, און די צאל געבורטן איז נאך געווען בערך א גרויסע. אין אנהויב פון 20-טן יארהונדערט, ווען די געבורטן זיינען שטארק געפאלן ביי די האלענדישע אידן איז דער צוואקס געווארן גאר א קליינער.

דער פראצענט אידן לגבי דער אלגעמיינער באפעלקערונג האט זיך פאר די גענומענע אכטציג יאר פמעט גיט געביטן — אין 1829-טן האבן די אידן אויסגעמאכט 1,77 און אין 1909-טן — 1,82 פראצענט. דעם העכסטן פרא-צענט האבן די אידן אין האלאנד דערגרייכט אין 1889-טן יאר — 2,15; פון

דעם לעצמן יאר אָן האלט דער פראצענט פון די אידן אין האלאנד אין איין פאלן.

דער גרעסטער פראצענט פון די האלענדישע אידן וואוינט אין גרויסע שטעט און אין גרויסע קהלות. לאמיר צו ערשט זעהען דעם חלוק צווישן דער אל-געמיינער און צווישן דער אידישער באפעלקערונג בנוגע צו דער קאנצענטראציע אין גרויסע שטעט.

טאבעלע XLIX

די גאנצע און די אידישע באפעלקערונג אין פארשיידענע טיפן וואוי-ערטער (1909).

די אידן		די גאנצע באפעלקערונג		פונקטן מיט איינוואוינער
% פון אלע אידן	אבסאלוטע צאל	% פ. ד. גאנצ. באפ.	אבסאלוטע צאל	
73,6	78 388	23,4	1 374 406	מער פון 100 מיונט
5,3	5 686	6,4	371 503	פון 50 ביז 100 "
11,7	12 580	22,9	1 337 778	פון 10 ביז 50 "
5,7	5 784	17,7	1 034 920	פון 5 ביז 10 "
3,7	3 971	29,6	1 739 548	ווייניגער פון 5 "
100,0	106 409	100,0	5 858 155	סך-הכל

*Lowest mai
malt straw
rasi*

פון דער דאזיגער טאבעלע זעהען מיר, אז ביי אידן וואוינען אין גאר גרויסע שטעט (מיט מער פון 100 מיונט איינוואוינער) כמעט דריי פערטל (73,6) פון אלע האלענדישע אידן, ווען ביי דער גאנצער באפעלקערונג וואוינען אין אזעלכע פונקטן סך-הכל ווייניגער פון איין פערטל (23,4). אין גאר קליינע פונקטן (מיט ווייניגער פון פינף מיונט איינוואוינער) וואוינט ביי דער גאנצער באפעלקערונג כמעט א דריטל (29,6) און ביי אידן סך-הכל איין דרייסיגטל (3,7). אויף וויפיל ס'איז געגאנגען פאר די לעצטע צענדליגער יארן די קאנצענטראציע פון די אידן אין גרויסע שטעט, זעהט מען פון פאלגנדיגע ציפערן. פון יעדע הונדערט נפשות האבן געלעבט:

ביי אידן		ביי דער גאנצער באפעלקערונג		פונקטן מיט איינוואוינער
1899	1869	1899	1869	
82,20	73,82	36,75	30,86	מער פון 20 טויזנט
17,80	26,18	63,25	69,14	ווייניגער פון 20 „
100,00	100,00	100,00	100,00	סך-הכל

שוין אין 1869-טן יאר זיינען אידן געווען א סך מער קאנצענטרירט אין גרויסע שטעט, ווי די אלגעמיינע באפעלקערונג. ביי אידן זיינען דעמאלט געווען אין שטעט מיט מער פון 20 טויזנט איינוואוינער 73,82 פראצענט און ביי דער אלגעמיינער באפעלקערונג סך-הכל 30,86 פראצענט, דריטהאלבן מאל ווייניגער. אין 1899-טן יאר איז שוין ביי אידן געווען אין די גרעסערע פונקטן 82,20 פראצענט און אין קליינע (ווייניגער פון 20 טויזנט איינוואוינער) נאר 17,80 פראצענט. ביי דער גאנצער באפעלקערונג זיינען געווען די אנטישפרעכנדיגע דאטן 36,75 און 63,25.

קהלות מיט מער פון 10 טויזנט אידישע נפשות זיינען געווען סך-הכל צוויי — אמסטערדאם מיט 59 065 אידן (1899) און ראטערדאם מיט 10 טויזנט אידישע נפשות (1900). אין די דאזיגע צוויי קהלות זיינען געווען קאנצענטרירט אקוראט צוויי דריטל פון אלע האלענדישע אידן.

צוריק מיט הונדערט יאר איז די אמסטערדאמער אידישע קהלה געווען די גרעסטע אין דער גאנצער וועלט — זי איז געווען די איינציגע, וואס האט שוין דעמאלט געהאט מער פון 20 טויזנט אידן. די אנטוויקלונג פון דער אמסטערדאמער אידישער קהלה ווערט באלויכט אין דער טאבעלע L.

נעמען מיר דעם גאנצן פערטן יאר — פון 1796 ביז 1899-טן יאר — באקומט זיך, אז די אמסטערדאמער קהלה האט זיך פארגרעסערט סך-הכל דריט-האלבן מאל. פאר די ערשטע דרייסיג יאר האט זיך די דאזיגע קהלה אפילו פארקלענערט אויף 9 פראצענט; נאכדעם האלט זי דוקא אין איין וואקסן, נאר דאס קומט פאר זעהר לאנגזאם. נאר די צען יאר פון 1879 ביז 1889-טן יאר צייכענען זיך אויס מיט א מער אינטענסיוון צוואקסן.

לנבי דער אלגעמיינער באפעלקערונג האט זיך די לאגע פון דער אמסטערדאמער קהלה פארן גאנצן יארהונדערט כמעט ניט געביטן — אין 1796-טן

יאר האבן די אידן אויסגעמאכט 11,74 פראצענט און און 1899-טן —
11,56 פראצענט.

טאבעלע L

דער וואוקס פון דער אידישער קהלה אין אמסטערדאם.

Amsterdam

יאר	די אבסאלוטע צאל אידן	% פון דער גאנצער באפעלקערונג	1796=100
1796	23 549	11,74	100
1826	21 498	10,70	91
1859	26 725	11,08	113
1879	40 318	12,71	171
1889	54 479	13,35	231
1899	59 065	11,56	251

פראגעס.

1. וויפיל זיינען געווען אידן אין האלאנד: אין 1829-טן? אין 1909-טן?
2. וואסער א פראצענט פון דער גאנצער באפעלקערונג וואוינט: אין גאר גרויסע שטעט (מיט מער פון 100 טויזנט איינוואוינער)? אין גאר קליינע פונקטן (ווייניגער פון 5 טויזנט איינוואוינער)?
3. וואסער א פראצענט פון די אידן וואוינט: אין גאר גרויסע שטעט? אין גאר קליינע פונקטן?
4. וואסער א פראצענט האלענדישע אידן וואוינט אין קהלות מיט מער פון 10 טויזנט אידן?
5. וואסער אן ארט האט אמסטערדאמער קהלה פארנומען ביי אידן צוריק מיט הונדערט יאר?
6. וויפיל זיינען געווען אידן אין אמסטערדאם: אין 1796-טן? אין 1826-טן? אין 1879-טן? אין 1899-טן?